

СТАНОВИЩЕ

по конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“ – област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Славянски езици. Съвременен руски език – Фразеология), обявен в ДВ, бр. 24/17.03.2023 г. за нуждите на катедрата по руски език към Факултета по славянски филологии (ФСлФ) на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (СУ)

от доц. д-р Майя Димитрова Кузова
(Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“)

Със заповед № РД 38-196 от 25.04.2023 г. на Ректора на СУ съм включена в състава на научното жури за провеждане на така обявения конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“.

Единственият кандидат, участващ в конкурса, е гл. ас. д-р Елена Кирилова Раденкова от катедрата по руски език на СУ. Представеният от нея комплект материали е в съответствие със ЗРАС на Република България и Правилника за прилагането му. Налични са необходимите и описани в Заявлението документи с пълно текстово съдържание. Подлежащите на рецензиране научни трудове за участие в конкурса включват **хабилитационен труд, монография** (върху дисертационен труд), **23 статии / доклади**.

Общо представяне на кандидата

Елена Раденкова е възпитаник на СУ – магистър със специалност *Руска филология* и втора специалност *Български език и литература*. Като докторант на СУ през 2016 г. е защитила докторска дисертация на тема „Игрови трансформации на паремии и прецедентни изказвания в заглавията в руските печатни медии“.

Има дългогодишен педагогически и научно-изследователски опит – от 1985 г. и към момента преподава (от 2017 г. като главен асистент) в Катедрата по руски език към ФСлФ в СУ. Автор е на **лекционни курсове** Превод на фразеология и Превод на текстове от сферата на туризма (за бакалаври-филолози с преводачески профил). Водила е **всички части от пълния цикъл практически курсове** по руски език (за бакалаври-филолози), **практикуми по руски език** (в ОКС магистър, МП „Руска литература, култура и художествен превод“ за специалисти и неспециалисти); **преводачески практикуми** (в ОКС магистър, МП „Език. Култура. Превод“ за специалисти и неспециалисти).

Кандидатката владее или активно използва руски, немски и английски език. Редактор е на учебно пособие „Немецкият език. Краткий курс грамматики.“ (Серия PONS, Москва, 2010). Има множество **специализации**: по руски език и методика на преподаването му като чужд – в Държавен институт по руски език „А. С. Пушкин“, Москва (1995, 1996, 2009); в Център по международно образование към Московски държавен университет „М. В. Ломоносов“ (2011); в организиран от МАПРЯЛ международен форум (Русе, 2009). Преминала е обучение в рамките на семинар с преподаватели от Университета за дружба между народите (Москва) по програма „Използване на иновационни технологии в преподаването на руски език като чужд“ (София, 2010). Притежава сертификати от квалификационни курсове по английски език (ДЕО-ИЧС, СУ), по полски език (Варшавски университет, 1988) и свидетелство от Факултета за повишаване на квалификацията на научно-преподавателските кадри (МНКП, СУ, 1988). Е. Раденкова е експерт, съставител и проверител на ДЗИ по руски език; член е на националната комисия по провеждане на Олимпиадата по руски език (по линия на МОН), активно участва във факултетски, национални и международни проекти в областта на русистиката (5 проекта).

Обща характеристика на научната продукция на кандидата

Д-р Раденкова е автор на над 30 научни публикации, съавтор на 4 учебни пособия и помагала, участвала е в 19 научни конференции и симпозиуми. Основните изследователски сфери са фразеологията, фонетиката и методиката на чуждоезиковото обучение. Много от

статии са представени като доклади на национални и международни форуми, 9 са публикуваните в чужбина.

Хабилитационният труд „Русская образная фразеология сквозь призму перевода“ (София: Парадигма, 2023, 250 с.) отразява интереса към антропологичната парадигма, която концентрира лингвистичните изследвания около човека и неговото виждане за себе си и за света, рефлектиращо в езика. Фразеологичната система от своя страна е устойчив приемник и темпераментен преносител на практическия опит на езиковия колектив. Акцентът в работата е върху анализа на образната фразеология и нейния превод на български език. Материалът за изследването е извлечен от преводните съответствия на оригинални художествени произведения от постсъветския период – примерите са ексцерпирани от ярки актуални образци на постмодерната литература и от криминалния жанр. Езикът на избраните автори е едновременно естествен и близък до неутралния стил, в същото време е цветен, с елементи на разговорност и жаргон, с показателно присъствие и на фиксирани в речниците устойчиви единици, и на нови фразеологизми, предоставящи информация за процесите в изследваната система. Тук се открива **първият** (заявен още в уводната част) **акцент**: „Актуалността на изследването е в това, че се разглеждат образни фразеологични единици (ФЕ), които са се използвали и продължават активно да се използват в наши дни“ (с. 8). Съпоставката с преводните им съответствия на български език разрешава извеждането на универсални и културно-специфични характеристики на двете фразеологични системи.

Темата е колкото позната, толкова и неостаряваща. И все предизвикателна – „дълбоките“ фразеологични пластове несъмнено също се движат, по-своему реагирайки на новите реалности, раждащи нови отношения, нови ценностни системи, нова образност. Красноречиво е и установяването на ядро в корпусите, и определянето на актуалните състояния, и напипването на тенденциите, и сравняването на ситуацията в различните езици. Монографията се прицелва и във феномена „междуетикова образност“ като ментална категория, „характеризираща взаимодействието на метафоричната вербализация на представите за света, принадлежащи на различни езикови системи, в езиковото съзнание на преводача“ (с. 9). Същинската цел е изследването на многокомпонентната семантична структура на руските ФЕ и техните български съответствия в контекста на съвременната художествена проза.

Композиционно книгата е построена от Увод, три глави и заключение.

Освен с темата и проблемните ѝ страни, **Уводът** запознава с набелязаните изследователски задачи (теоретични и практически), с конкретните автори и произведенията-източници на илюстративен материал, с лексикографските източници, с мащабите на ексцерпцията – картотеката съдържа около 1000 руски ФЕ, изписани заедно с контекста и съпоставяни с техните съответствия в българския език. Към същински анализ са привлечени 126 руски ФЕ и подбрани преводни варианти, в тясна обвързаност с вариращия контекст на употреба.

Първа глава оформя теоретичната рамка на работата – разглежда гледните точки и различните изследователски позиции; спецификата и признаците на ФЕ, образната им основа. **Втората** е посветена на предизвикателствата на превода им, разглеждан като „творчески процес, състоящ се в преизразяване на образната тъкан на преведения текст“ (с. 12). Специално са разгледани принципите за „преизразяване“ в конкретната комбинация езици, предложена е типология на преводаческите неудачи. **Третата глава** е със статут на практическа – проучен е изходният корпус ФЕ, мобилизиран е комплекс от параметри, онагледяващи прехода от оригиналния език на български (значение, образност, стилови характеристики, конотация). Анализите са допълнени от съображения за предназначението на ФЕ, типичната употреба, произхода им; въведени са във възприетата класификационна рамка, критично оценен е преводът им, при необходимост е предложен по-удачен.

Смятам, че **Заключението** е много важна част от обсъжданата монография. Написано е доста стегнато, но дава пълна представа за основните идеи, за резултатите от изследването: обобщава теоретичните постановки, най-значимите показания на практическите анализи,

данните за честотността на принципните преводачески стратегии при избор на съответствие и образна адаптация. Потвърждава се фактът, че адекватният превод на образните идиомати и ФЕ с етнокултурен маркер е основната трудност в процеса на превод на художествен текст. Работната хипотеза, според която родствената близост на руския и българския език предопределя висока степен на близост при образите във фразеологизмите, се оправдава. Предложени са обаче обяснения както на съдържателната, формална и функционална аналогия, така и на възможните стабилни разминавания в образните компоненти (разлики в мотивиращия прототип, в социалните стереотипи, в чисто битовите представи и нагласи). Назовани са компенсаторните механизми и възможностите за нефразеологичен превод при липса на адекватен еквивалент, предложени и коментирани са статистически данни за процентното съотношение на различните преводачески тактики. Особено ценно е отчитането на контекста, който реално може да изисква официален превод (фразеологичен или нефразеологичен) на конкретна ФЕ.

Монографията несъмнено е любопитна, организирана е логично, четете се леко, примерите са органично вплетени в нишката на авторските разсъждения, коментарите са находчиви и точни, изводите са ясно формулирани и убедителни. Абсолютно безспорна е практическата приложимост на хабилизационния труд.

Библиографията има самостоятелна ценност с включените 162 заглавия по проблематиката. Богат е списъкът с използваните речници и справочници (43 книжни и 5 електронни). 14 са посочените източници на езиков материал – по двойки са описани данните на оригинала и на преводното издание.

По всичко личи компетентността на автора, почтеното отношение към научното начинание, материала и детайлите му. Подобна прецизна работа предизвиква уважение.

По-голямата част от **подлежащите на рецензиране по процедурата публикации** са по професионалното направление на конкурса. Посветени са на културно значимите устойчиви единици в руския език, мястото им в публицистични текстове и при конструиране на заглавия в пресата. Разглеждат се ключови техни компоненти, трансформациите и деструкцията им с реализация на особена оценъчност, образната специфика и експресивният потенциал на фразеологизмите като цяло в съвременните медиатекстове, проблемите и предизвикателствата на превода им на български език. Три публикации представят наблюдения върху фонетичната интерференция и фонетичния аспект в обучението на студентите-русисти. Интересът на Е. Раденкова към методиката на чуждоезиковото обучение е последователен – занимават я актуалните въпроси на практическата фонетика и обучението по аудирание. Изследва интонационните модели и интонационната синонимика в руската реч, интонационните контури на формулите от руския речев етикет, ролята на интонацията като условие за (не)разбиране в процеса на филологическото обучение.

Текстовете са публикувани в страната и чужбина – Москва, Тула, Челябинск (Русия), Тарту (Естония), Белград (Сърбия), в авторитетни рецензирани и индексирани издания, в българската и руската научна периодика.

Нямам критични бележки към съдържанието на материалите. Декларираните за участие в конкурса позиции са стриктно подкрепени документално. Адекватно е реферирано постигнатото, оригиналните приноси моменти са открити обективно. Научната продукция на кандидата е с категорична **автентичност**, следи от плагиатство не се откриват.

Според справката от отдел „Библиотечно-информационно обслужване“ на Университетска библиотека при СУ публикациите и цитиранията са отразени в библиотечни каталози и бази данни. От тях цитираните публикации са **11** (Central and Eastern European Online Library (CEEOL) – 2; Российский индекс научного цитирования РИНЦ, eLIBRARY.ru – 4; Киберленинка – 5). Установените от автора цитирания са **18**. Индексирани публикации са **8** (ИНИОН РАН – 2; Российский индекс научного цитирования РИНЦ, eLIBRARY.ru – 6). Приложенията към справката съдържат пълното библиографско описание на цитираните и цитиращите публикации.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и материалите, представени от гл. ас. д-р Елена Раденкова категорично отговарят на всички законови изисквания. Хабилитационният труд – като изследователска рамка, методология, коментарни части и резултати – е напълно завършен и има активите да бъде база за академично израстване.

Имайки предвид качествата на научната продукция и високата научно-преподавателска квалификация на кандидата, намирам всички основания да дам **положителна оценка и да предложа гл. ас. д-р Елена Кирилова Раденкова да заеме академичната длъжност „доцент”** в научна област 2. Хуманитарни науки, направление 2.1. Филология (Славянски езици. Съвременен руски език – Фразеология).

09.06.2023 г.

Изготвил становището:
(доц. д-р Майя Кузова)